

Asia C-373/22**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

9.6.2022

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Spetsializiran nakazatelen sad (Bulgaria)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

9.6.2022

Syyttäjäviranomainen:

Spetsializirana Prokuratura

Vastaaja rikosoikeudenkäynnissä:

NE

Pääasian kohde

Spetsializiran nakazatelen sadissa (erityisrikostuomioistuin, Bulgaria) (jäljempänä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin) nostettiin syyte NE:tä vastaan. Asian valmisteluistunnossa NE vaatii tuomioistuimen jääväämistä, koska hän kyseenalaistaa sekä tuomarin, jolle asia on osoitettu, että kaikkien ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tuomareiden puolueettomuuden.

NE tukeutuu tältä osin seuraaviin seikkoihin:

- siihen, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on vastaajana Sofiyski gradski sadissa (Sofian kaupungin alioikeus, Bulgaria) vireillä olevassa siviilioikeudenkäynnissä, jossa nostamallaan kanteella NE vaatii vahingonkorvausta deliktistä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen hänen tutkintavankeuteen määräämisensä perusteella, ja
- tuomioistuinjärjestelmää koskevan lain muuttamisesta ja täydentämisestä annetun lain (Zakon za izmenenie i dopalnenie ha Zakona za sadebnata vlast;

DV nro 32, 26.4.2022) (jäljempänä ZIDZSV), jolla ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin lakkautettiin 27.7.2022, antamiseen.

Tuomari, jolle asia on osoitettu, katsoo, ettei jäävämiseksi ole lakisäateisiä perusteita ja ettei hän ole jäävi asian eikä NE:n osalta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 5.4.2018 antaman tuomion Boyan Gospodinov v. Bulgaria (jäljempänä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Boyan Gospodinov v. Bulgaria), johon NE vetoaa, mukaan tuomioistuimen puolueettomuutta ei pidä kuitenkaan arvioida ainoastaan subjektiivisen lähestymistavan (jossa pyritään selvittämään tuomarin henkilökohtainen käsitys tai tuomarin intressi konkreettisen asian lopputulokseen) vaan myös sellaisen objektiivisen lähestymistavan perusteella, jossa otetaan lähtökohdaksi, että on riittävät takeet tähän liittyvien kaikkien perusteltujen epäilyjen poistamiseksi.

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma, voidaanko käsiteltävässä asiassa sulkea pois perusteltu epäily sen puolueettomuudesta, koska se yhtäältä on vastaajana siviilioikeudenkäynnissä, jossa NE vaatii vahingonkorvausta, ja toisaalta lainsäätäjänä on antanut lain kyseisen tuomioistuimen lakkauttamisesta ja perustellut tätä ”tuomioistuinten riippumattomuutta koskevan perustuslaillisen periaatteen ja kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien suojan turvaamisella”.

Yleisesti ottaen käsiteltävässä asiassa tulee esille kysymys siitä, eikö ZIDZSV:n antaminen tällaisten perustelujen kera vaikuta kielteisesti paitsi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen myös erityisrikosylioikeuden, erityissyyttäjän ja ylimmän erikoissyyttäviranomaisen riippumattomuuteen, jotka myös lakkautetaan 27.7.2022 alkaen ja joiden on jatkettava tehtäviensä hoitamista kyseiseen päivämäärään saakka.

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma ZIDZSV:n antamiseksi toteutetun menettelyn ja kyseisen lain säännösten yhteensopivuudesta oikeusvaltioperiaatteen sekä toimivallan jakoa ja tuomioistuimen riippumattomuutta koskevien periaatteiden kanssa ja tiedustelee etenkin, onko ZIDZSV:ssä säädetyn kaltainen tuomareiden ja syyttäjien uudelleen nimittämistä koskeva sääntely sallittu unionin oikeuden nojalla.

Ennakkoratkaisupyyntö kohde ja oikeusperusta

Voidakseen ratkaista, onko sen jäävättävä itsensä siinä vireillä olevassa asiassa esteellisenä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää Euroopan unionin tuomioistuimelta (jäljempänä unionin tuomioistuin) SEUT 267 artiklan nojalla ennakkoratkaisua.

Se tiedustelee ensinnäkin, onko SEU 2 artiklaa, SEU 6 artiklan 1 ja 3 kohtaa sekä SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuina yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklan kanssa, tulkittava

siten, että tuomioistuin, jonka on annettava ratkaisu rikosasiassa ja joka on samanaikaisesti vastaajana siviilioikeudenkäynnissä, joka koskee kannetta, jonka kyseisen rikosasian vastaaja on nostanut mainitun tuomioistuimen tai sen oikeudellisen seuraajan tämän tai toisen rikosasian käsittelyssä tapahtuneen lainvastaisuuden perusteella, tai joka olisi vahingonkorvausvelvollinen, jos kanne hyväksytään, ei ole unionin oikeudessa tarkoitettu riippumaton ja puolueeton tuomioistuin. Siltä varalta, että unionin tuomioistuin toteaa, että näitä määräyksiä on tulkittava edellä kuvatulla tavalla, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko rikosasian käsittelyä jatkettava ja jos, niin miten.

Toiseksi se haluaa tietää, onko mainittuja unionin oikeuden määräyksiä tulkittava siten, että tuomioistuimen puolueettomuuteen vaikuttaa sellainen laki, jolla tuomioistuin lakkautetaan tietyinä ajankohtana, mutta kyseisen tuomioistuimen tuomarit jatkavat sekä heille tähän ajankohtaan mennessä osoitettujen asioiden että sellaisten asioiden käsittelyä, joissa he ovat pitäneet valmisteluistunnon, ja jossa tuomioistuimen lakkauttamista perustellaan tuomioistuinten riippumattomuutta koskevan perustuslaillisen periaatteen ja kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien suojan turvaamisella esittämättä kuitenkaan näyttöä siitä, että tuomioistuin on syyllistynyt tässä yhteydessä lainvastaisuuksiin.

Kolmanneksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko mainittuja unionin oikeuden määräyksiä tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansallisille säännöksille, joilla edellä mainituin perusteluin lakkautetaan Bulgarian tuomioistuinlaitoksen itsenäinen elin ja siirretään sen tuomarit toisiin tuomioistuihin, joista osa sijaitsee hyvin syrjäisissä osissa maata, ilmoittamatta asiasta konkreettisesti etukäteen tuomareille ja pyytämättä heidän suostumustaan, ja ainoastaan heidän osaltaan laissa säädetään lainkäyttöelimeen nimittämisten enimmäismäärästä. Siltä varalta, että unionin tuomioistuin katsoo, että mainittuja määräyksiä on tulkittava edellä kuvatulla tavalla, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, miten lakkautettujen tuomioistuinten tuomareiden olisi meneteltävä vireillä olevissa asioissa.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko SEU 2 artiklaa, SEU 6 artiklan 1 ja 3 kohtaa ja SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuina yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, tulkittava siten, että tuomioistuin, joka käsittelee rikosasiaa ja on samanaikaisesti vastaajana menettelyssä, joka koskee vahingonkorvauskannetta, jonka kyseisen rikosasian vastaaja on nostanut ja jossa mainitun tuomioistuimen tai tuomioistuimen, joka on sen oikeudellinen seuraaja samassa tai toisessa rikosasiassa, väitetään menetelleen lainvastaisesti, tai joka olisi vahingonkorvausvelvollinen, jos kanne hyväksytään, ei ole unionin oikeudessa tarkoitettu riippumaton ja puolueeton tuomioistuin?
2. Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko mainittuja unionin oikeuden määräyksiä tulkittava siten, että tällainen tuomioistuin ei voi jatkaa

rikosoikeudenkäyntiä eikä myöskään antaa asiassa ratkaisua, ja mitä seurauksia kyseisen tuomioistuin prosessi- ja aineellisoikeudellisille toimille olisi sillä, jos se ei jääväisi itseään esteellisenä?

3. Onko SEU 2 artiklaa, SEU 6 artiklan 1 ja 3 kohtaa ja SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa, luettuina yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, tulkittava siten, että tuomioistuimen, joka lakkautetaan tuomioistuinjärjestelmää koskevaan lakiin [Zakona za sadebnata vlast] hyväksytyllä muutoksella (DV nro 32/26.4.2022; muutoslain täytäntöönpanoa on lykätty 27.7.2022 saakka), missä yhteydessä tuomioistuinten on kuitenkin jatkettava asioiden käsittelyä kyseiseen ajankohtaan saakka ja käsiteltävä senkin jälkeen asiat, joissa on jo pidetty valmisteluistunto, riippumattomuuteen vaikuttaa se, jos tuomioistuimen lakkauttamista perustellaan sillä, että näin turvataan tuomioistuinten riippumattomuutta koskeva perustuslaillinen periaate ja kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien suoja, esittämättä kuitenkaan asianmukaisesti, minkä tosiseikkojen perusteella päätellään, että näitä periaatteita on loukattu?

4. Onko mainittuja unionin oikeuden määräyksiä tulkittava siten, että ne ovat esteenä tuomioistuinjärjestelmää koskevan lain (DV nro 32/26.4.2022; muutoslain täytäntöönpanoa on lykätty [27].7.2022 saakka) kaltaisille kansallisille säännöksille, jotka johtavat Bulgarian tuomioistuinlaitoksen itsenäisen elimen (erityisrikostuomioistuin) lakkauttamiseen kokonaan edellä mainituilla perusteluilla ja tuomareiden (myös sen ratkaisukokoonpanon tuomarin, joka käsittelee konkreettista rikosasiaa) siirtämiseen kyseisestä tuomioistuimesta muihin tuomioistuimiin koko maan alueella, myös sellaisiin, jotka sijaitsevat kaukana heidän nykyisestä toimipaikastaan, vahvistamatta etukäteen kyseistä paikkakuntaa (jolle tuomari siirretään) ja pyytämättä tuomarin suostumusta ja ainoastaan näiden tuomareiden osalta lainsäädännössä säädettyjen rajoitusten, jotka koskevat sitä, montako heistä voidaan korkeintaan nimittää uudelleen lainkäyttöelimeen, mukaisesti?

5. Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, ja ottaen huomioon unionin oikeuden ensisijaisuus, mitä menettelyllisiä toimia lakkautettavien tuomioistuinten tuomareiden olisi toteutettava? Mitä seurauksia tällä olisi lakkautettavan tuomioistuimen menettelyä koskeville päätöksille asioissa, joiden käsittely on saatettava päätökseen, ja näissä asioissa annettaville lopullisille ratkaisuille?

Unionin oikeussäännöt ja -käytäntö, joihin viitataan

Sopimus Euroopan unionista, 2 artikla, 6 artiklan 1 ja 3 kohta ja 19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta

Euroopan unionin perusoikeuskirja (jäljempänä perusoikeuskirja), 47 artiklan toinen kohta

Yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi 16.12.2020 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, Euratom) 2020/2092, johdanto-osan yhdeksäs ja kymmenes perustelukappale, 2 artikla

Tuomio 19.9.2006, Wilson (C-506/04, EU:C:2006:587)

Tuomio 26.1.2010, Transportes Urbanos y Servicios Generales (C-118/08, EU:C:2010:39)

Tuomio 17.7.2014, Torresi (C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088)

Tuomio 9.10.2014, TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265)

Tuomio 6.10.2015, Consorci Sanitari del Maresme (C-203/14, EU:C:2015:664)

Tuomio 20.4.2021, Repubblica (C-896/19, EU:C:2021:311)

Tuomio 18.5.2021, Asociația ”Forumul Judecătorilor din România” (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19, EU:C:2021:393)

Tuomio 6.10.2021, W.Ž. (Ylimmän tuomioistuimen ylimääräistä valvontaa ja julkisia asioita käsittelevä jaosto – Nimitys) (C-487/19, EU:C:2021:798)

Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen määräykset sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, joihin viitataan

Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty yleissopimus (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus), 6 artiklan 1 kappale

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 5.4.2018, Boyan Gospodinov v. Bulgaria

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 1.12.2020, Ástráðsson v. Islanti

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 9.3.2021, Bilgen v. Turkki

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Bulgarian tasavallan perustuslaki, 119 §, 129 §:n 1 ja 3 momentti ja 130a §

Tuomioistuinjärjestelmää koskeva laki (Zakon za sadebnata vlast), 30 §:n 1 momentti, 2 momentin 8 ja 20 kohta, 3 ja 4 momentti, 5 momentin 1, 4, 5, 6, 7, 12 ja 13 kohta, 161 §:n 1 ja 2 momentti, 165 §:n 1, 2 ja 3 momentti sekä 194 §

Tuomioistuinjärjestelmää koskevan lain muuttamisesta ja täydentämisestä annettu laki (Zakon za izmenenie i dopalnenie ha Zakona za sadebnata vlast; DV nro 32,

26.4.2022; tulee voimaan 27.7.2022), 44, 49, 50, 51, 52, 53, 59 ja 67 § siirtymä- ja loppusäännöksineen

Rikosprosessilaki (Nakazatelno-protsesualen kodeks), 29 ja 31 §, 35 §:n 3, 4 ja 5 momentti sekä 258, 411a, 485 ja 486 §

Rikoslaki (Nakazatelen kodeks), 108 §:n 2 momentti ja 325 §:n 1 ja 2 momentti

Siviiliprosessilaki (Grazhdanski protsesualen kodeks), 519 §:n 2 momentti

Yhteenveto tosiseikoista ja oikeudenkäyntimenettelystä

- 1 NE syytti 29.5.2018 Sofian keskustassa sijaitsevan oikeustalon edustalla Bulgarian tasavallan lipun tuleen ja häpäisi lipun loukkaavilla toimilla kuvaten samalla itseään videolle. Tämän videotallenteen hän julkaisi internetissä 2.6.2018 Stara Zagorassa.
- 2 NE:n todettiin 27.9.2018 annetussa tuomiossa syyllistyneen jatkettun rikoksen yhteydessä Bulgarian tasavallan lipun häpäisemiseen ja siveettömään käytökseen, joilla häirittiin vakavasti yleistä järjestystä ja osoitettiin ilmeistä halveksuntaa julkista valtaa kohtaan.
- 3 NE tuomittiin molemmista rikoksista yhteensä kahden vuoden vankeusrangaistukseen alkuperäisten, yleisten rangaistusten täytäntöönpanoa koskevien säännösten mukaisesti. Hänen tutkintavankeudessa viettämänsä aika (4.6.2018 alkaen) vähennettiin hänelle määrätystä rangaistuksesta.
- 4 Apelativen spetsializiran nakazatelen sad (erityisrikosylioikeus, Bulgaria) kumosi 15.1.2019 NE:lle annetun tuomion ja palautti asian ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toiselle ratkaisukokoonpanolle, jotta tämä käsittelee asian uudelleen valmisteluistunnon vaiheesta alkaen. Kumoamisen perusteena oli olennainen menettelyvirhe: asia olisi pitänyt osoittaa yksittäiselle tuomarille, mutta se osoitettiin tuomarille ja lautamiehille.
- 5 Apelativen spetsializiran nakazatelen sadissa käsitellyssä yksityisessä rikosasiassa 14.3.2019 annetulla määräyksellä NE:lle määrätty tutkintavankeus muutettiin lievimmäksi pakkokeinoksi eli ”ilmoittautumisvelvollisuudeksi”.
- 6 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin totesi 18.7.2019 NE:n syylliseksi molempiin syytekohtiin ja määräsi hänelle yhteisen rangaistuksen, joka oli vuosi ja 10 kuukautta vankeutta. Rangaistus muutettiin neljän vuoden ehdolliseksi vankeusrangaistukseksi. Hänen tutkintavankeudessa viettämänsä aika 4.6.2018–14.3.2019 vähennettiin hänelle määrätystä rangaistuksesta.
- 7 Joulukuussa 2019 NE nosti Sofiyski gradski sadissa ennakkoratkaisua pyytäneittä tuomioistuinta, Apelativen spetsializiran nakazatelen sadia ja Bulgarian tasavallan Spetsializirana Prokuraturaa (erityissyyttäjä) vastaan siviilikanteen, jossa hän

vaatii 500 000 levan vahingonkorvausta lainvastaisesta menettelystä. Hän väittää, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on häntä vastaan käydyssä rikosoikeudenkäynnissä määrännyt hänet perusteettomasti tutkintavankeuteen 4.6.2018 ja 14.3.2019 väliseksi ajaksi.

- 8 Apelativen spetsializiran nakazatelen sad muutti 6.4.2020 antamallaan tuomiolla 18.7.2019 annettua tuomiota, sikäli kuin se koski NE:n tuomitsemista 2.6.2018 Stara Zagorassa tehdyistä teoista, ja pysytti tuomion muilta osin.
- 9 Varhoven kasatsionen sad (ylin tuomioistuin, Bulgaria) kumosi Apelativen spetsializiran nakazatelen sadin tuomion 3.11.2020 antamallaan tuomiolla olennaisten menettelyvirheiden vuoksi, jotka olivat johtaneet vastaajan puolustautumisoikeuksien rajoittamiseen. Varhoven kasatsionen sadin näkemyksen mukaan NE:stä laaditun oikeuspsykiatrisen lausunnon perusteella ei voida todeta, pystyikö hän ymmärtämään teon merkityksen ja luonteen ja säätelemään käyttäytymistään sekä osallistumaan rikosoikeudenkäyntiin, toisin sanoen oliko hän syyntakeinen.
- 10 Asia palautettiin ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle, joka pyysi Varhoven kasatsionen sadia ilmoittamaan tarkasti, mistä vaiheesta sen olisi aloitettava asian käsittely uudelleen. Saatuaan vastauksen se määräsi valmisteluistunnon ajankohdan.
- 11 Kyseisessä valmisteluistunnossa, joka pidettiin 31.3.2021, NE vaati tuomarin jääväämistä. NE väittää, että koska hän on pannut vireille siviilioikeudenkäynnin ennakkoratkaisua pyytäneitä tuomioistuinta vastaan, kyseisen tuomioistuimen tuomari, joka käsittelee rikosasiaa, ei ole puolueeton. Tuomari kieltäytyi jäävästä itseään esteellisenä. Hän ei ole tietoinen kanteesta, joka muutoinkin kohdistuu valtiota vastaan, eikä hänellä ole intressiä menettelyn lopputulokseen.
- 12 Tällä valmisteluistunnossa annetulla määräyksellä asia palautettiin NE:n oikeuksia koskevien olennaisten menettelyvirheiden vuoksi syyttäviviranomaiselle. Tuomioistuimen näkemyksen mukaan Varhoven kasatsionen sadin viittaukset NE:tä vastaan nostetun syytteen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiin ovat merkityksellisiä jo esitutkintamenettelyssä. Rikosoikeudenkäyntiä ei voida käydä sellaista henkilöä vastaan, joka ei ymmärrä teon merkitystä ja luonnetta eikä pysty säätelemään käyttäytymistään.
- 13 Sen jälkeen, kun asia oli palautettu syyttäviviranomaiselle, laadittiin uusi lausunto, jossa vahvistettiin, että NE on laissa tarkoitetulla tavalla syyntakeinen, ja asia saatettiin uudelleen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi.
- 14 Tuomioistuinjärjestelmää koskevan lain muuttamisesta ja täydentämisestä annettu laki julkaistiin virallisessa lehdessä 26.4.2022. Kyseisellä lailla lakkautetaan ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, Spetsializirana Prokuratura, Spetsializiran nakazatelen sad ja Apelativen spetsializiran nakazatelen sad 27.7.2022 alkaen.

- 15 NE vaati 27.4.2022 ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa pidetyssä valmisteluistunnossa uudelleen tuomarin jääväämistä ja vetosi sekä ennakkoratkaisua pyytäneitä tuomioistuinta vastaan nostettuun siviilikanteeseen että kyseisen tuomioistuimen tulevaan lakkauttamiseen.

Pääasian asianosaisten keskeiset lausumat

- 16 NE väittää, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, joka käsittelee hänen asiaansa, tuomari ei ole puolueeton. Hän esittää tähän kaksi syytä.
- 17 Ensinnäkin NE viittaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon *Boyan Gospodinov v. Bulgaria*. Kyseisestä tuomiosta ilmenee hänen mukaansa, ettei kysymys tuomioistuimen puolueettomuudesta tule esille ainoastaan tuomarin subjektiivisen vaan myös objektiivisen puolueettomuuden yhteydessä. Vaikka ei olisikaan mitään syytä epäillä tuomarin henkilökohtaista puolueettomuutta, hänen ammatillinen yhteytensä vastaajaan samanaikaisesti rikosoikeudenkäynnin kanssa vireillä olevassa siviilioikeudenkäynnissä voi herättää oikeutettuja epäilyjä hänen objektiivisesta puolueettomuudestaan. Sääntelyllä, jonka mukaan siinä tapauksessa, että siviilikanne hyväksytään, vahingonkorvaus on maksettava asianomaisen elimen, jossa lainvastaisuus on tapahtunut, talousarviosta, voisi lisäksi olla tietty vaikutus tuomarin ratkaisuun.
- 18 Käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on vastaajana siviilioikeudenkäynnissä, jonka NE on pannut vireille tuomioistuinta vastaan ja jota käydään samanaikaisesti rikosoikeudenkäynnin kanssa. Jos NE:n siviilikanne hyväksytään ja hänelle on maksettava vahingonkorvaus, tämä korvaus on lisäksi maksettava ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen talousarviosta.
- 19 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa tässä yhteydessä siihen, että siviilioikeudenkäynnin lopputulos riippuu vieläkin suuremmissa määrin rikosoikeudenkäynnin lopputuloksesta, koska vahingonkorvausta vaaditaan kyseisessä rikosoikeudellisessa menettelyssä tapahtuneesta perusteettomasta vangitsemisesta (tutkintavankeus). Sekä vaatimuksen perusteltavuus että mahdollisen vahingonkorvauksen määrä riippuvat rikosoikeudenkäynnin lopputuloksesta.
- 20 ZIDZSV:n mukaan Sofiyski gradski sad ottaa oikeudellisena seuraajana vastatakseen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen omaisuuserät, sitoumukset, oikeudet ja velvollisuudet. Tämä tarkoittaa, että 27.7.2022 jälkeen rikosoikeudenkäynti NE:tä vastaan kuuluu Sofiyski gradski sadin toimivaltaan, siis sen tuomioistuimen, jossa NE on nostanut siviilikanteensa. Siinä tapauksessa, että rikosoikeudenkäynnin valmisteluistunto pidetään ennen kyseistä ajankohtaa, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tuomari on määrättävä Sofiyski gradski sadiin oikeudenkäynnin saattamiseksi päätökseen siellä. Jos tuomari ei sitä vastoin määrää valmisteluistuntoa pidettäväksi ennen kyseistä ajankohtaa, rikosoikeudenkäyntiä voisi johtaa joko kyseinen tuomari (jos hänet nimetään uudelleen tuomariksi Sofiyski gradski sadiin) tai toinen Sofiyski gradski sadin

tuomari. Lisäksi Sofiyski gradski sadin olisi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen seuraajana esiinnyttävä vastaajana siinä vireillä olevassa siviilioikeudenkäynnissä, joka koskee NE:n vahingonkorvausvaatimusta.

- 21 Kun otetaan huomioon nämä seikat ja edellä mainittu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan vallitsee oikeudellinen epävarmuus siitä, onko vaatimus hyväksyttävä ja mitä seurauksia sillä, jos vaatimusta ei hyväksyttäisi, olisi jo toteutetuille prosessi- ja aineellisoikeudellisille toimille.
- 22 NE viittaa toiseksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen lähestyvään lakkauttamiseen.
- 23 Tästä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että tuomioistuimen lakkauttamista koskevassa tavanomaisessa menettelyssä ei pitäisi olla mahdollista perustella tuomarin jääväämistä lakkauttamisella lakkautettavan tuomioistuimen käsittelemissä asioissa, jotka liittyvät tähän menettelyyn. Käsiteltävässä asiassa toteutettiin kuitenkin menettely, jolla pyritään saattamaan lakkautettavien tuomioistuinten tuomarit ja syyttäjät huonoon valoon ja joka koskee heidän riippumattomuuttaan. Koska kansallinen lainsäätäjä on perustellut muun muassa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen lakkauttamisesta annettua lakia ”tuomioistuinten riippumattomuutta koskevan perustuslaillisen periaatteen ja kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien suojan turvaamisella”, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, mielletäänkö se yhteiskunnassa puolueettomaksi ja riippumattomaksi tuomioistuimeksi ja voiko se jatkaa asian käsittelyä vai onko sen jäävättävä itsensä esteellisenä.
- 24 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsityksen mukaan tapa, jolla menettely erityisrikostuomioistuinten lakkauttamista koskevan lain hyväksymiseksi eteni, lakiehdotuksen perustelut ja tuomareiden ja syyttäjien uudelleen nimittämistä koskeva sääntely ovat ristiriidassa oikeusvaltio- ja vallanjakoperiaatteiden kanssa, vaikuttavat kielteisesti lakkautettavien elinten tuomareiden riippumattomuuteen sekä herättävät epäilyjä siitä, että kyseessä on tahallinen kosto heidän toiminnastaan.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

- 25 Voidakseen ratkaista NE:n jääväämisestä esittämän vaatimuksen ja arvioida, miten rikosasia on ratkaistava, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvitettävä, herättävätkö tietyt objektiiviset seikat epäilyjä sen puolueettomuudesta.
- 26 Yhtäältä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiossa Boyan Gospodinov v. Bulgaria, johon NE viittaa, katsotaan, että tuomioistuimen puolueettomuuden määrittämistä koskevan objektiivisen lähestymistavan perusteella puolueettomuuteen liittyy perusteltuja epäilyjä, jos rikosasian vastaaja on myös kantajana siviilioikeudenkäynnissä, jossa on nostettu kanne sitä tuomioistuinta

vastaan, jossa rikosasia on vireillä, ja jos siviilioikeudenkäynnissä maksettavaksi määrättävä vahingonkorvaus maksettaisiin kyseisen tuomioistuimen talousarviosta.

- 27 Jos sitä vastoin katsotaan, että tuomioistuimen tuomareiden on jäävättävä itsensä aina silloin, jos tuomioistuin, jossa se työskentelevät, on vastaajana tällaisessa siviilioikeudenkäynnissä, asianosainen voisi valita oman tuomioistuimensa tai ratkaisukokoonpanonsa, mikä merkitsee oikeuden väärinkäyttöä. Tämä kysymys on merkityksellinen ratkaisukokoonpanon jäävämisen perusteista tehtävän ratkaisun kannalta ja koskee sekä konkreettisen vaatimuksen ratkaisemista että rikosasiassa annettavan lopullisen ratkaisun vakautta.
- 28 NE:n jäävämisaatimuksen toisen perusteen osalta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma, voiko se – sen jälkeen, kun sen asema tuomioistuinten riippumattomuuden ja kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien turvaamisen takaajana kyseenalaistettiin sen lakkauttamisesta annetun lain hyväksymisen perusteluissa – jatkaa rikosoikeudenkäyntiä ja mitä seurauksia tässä asiassa annettaville ratkaisuille olisi, jos se ei jääväisi itseään. Vastaus tähän kysymykseen on merkityksellinen sekä käsiteltävän asian että muiden sellaisten tapauksien kannalta, joita erityisrikostuomioistuinten on käsiteltävä ennen tulevaa lakkauttamistaan.
- 29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, sallitaanko Euroopan unionin oikeudessa lainkäyttöelinten lakkauttaminen sillä perusteella, että ne ovat esteenä ”tuomioistuinten riippumattomuutta koskevan perustuslaillisen periaatteen ja kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien suojan turvaamiselle”, jos nämä elimet soveltavat samoja prosessi- ja aineellisoikeudellisia säännöksiä kuin maan muut tuomioistuimet ja syyttäviviranomaiset.
- 30 Bulgarian erityisrikostuomioistuimet perustettiin vuonna 2011. Ne käsitelivät alun perin tapauksia, joissa oli kyse järjestäytyneiden rikollisryhmien tekemistä rikoksista. Vuonna 2015 niiden toimivaltaa laajennettiin käsittämään tasavaltaa vastaan tehdyt rikokset ja vuonna 2017 tiettyjä henkilöryhmiä – korkeissa julkisissa viroissa olevia henkilöitä – vastaan tehtyihin korruptiorikoksiin.
- 31 Tapa, jolla tuomarit ja syyttäjät nimitetään erityisrikostuomioistuimiin, vastaa muiden tuomioistuinten tuomareiden ja syyttäjien nimittämistapaa. Kaikki nimitetään kilpailu- ja valintamenettelyjen perusteella, jotka vastaavat maan muihin tuomareihin ja syyttäjiin sovellettavia menettelyjä, ja heillä on sama asema. Takeet erityisrikostuomioistuinten tuomareiden ja syyttäjien puolueettomuudesta ovat samat kuin muiden tuomareiden ja syyttäjien tapauksessa.
- 32 Konstitutsionen sad (perustuslakituomioistuin) on antanut kaksi ratkaisua näiden tuomioistuinten yhteensopivuudesta Bulgarian perustuslain kanssa. Kyseisissä tuomioissa hylätään väite siitä, että erityisrikostuomioistuimet ovat erityistuomioistuuksia. Niissä viitataan siihen, että erityisrikostuomioistuimet

jakavat oikeutta yleisten sääntöjen mukaan ja että niiden tuomarit ja syyttäjät nimitetään, siirretään, ylennetään ja irtisanotaan samojen sääntöjen perusteella kuin muiden tuomioistuinten tuomarit ja syyttäjät. Kyseisissä tuomioissa hylätään myös väite, jonka mukaan tuomioistuin on subjektiin ja objektiin perustuvan erikoistumisen vuoksi erityistuomioistuin. Niissä viitataan päinvastoin siihen, että kyseisten elinten perustamiseen saakka tällainen toimivalta oli siirretty Sofiyski gradski sadille ja ettei sitä koskaan kyseenalaistettu teoriassa tai käytännössä.

- 33 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää näin ollen perusteettomina väitteitä, joiden mukaan erityisrikostuomioistuinten olemassaolo ja työskentelytapa ovat tuomioistuinten riippumattomuutta ja kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien suojelua koskevien periaatteiden vastaisia. ZIDZSV:n säätämismenettelyssä näiden väitteiden tueksi ei esitetty mitään konkreettisia tosiseikkoja tai luotettavia tietoja, mikä on lainsäädäntömenettelyn avoimuutta ja vastuuvollisuutta koskevien periaatteiden vastaista. Tuomioistuimen lakkauttaminen tällaisten syytösten vuoksi heikentää perusteettomasti lainkäyttöelimen ja siellä työskentelevien tuomareiden ja syyttäjien arvostusta.
- 34 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee etenkin, ovatko ZIDZSV:n säännökset, jotka koskevat lakkautettavien elinten tuomareiden ja syyttäjien uudelleen nimittämistä, yhteensopivia unionin oikeuden kanssa. Vaikka laissa säädetään muodollisesti tuomareiden ja syyttäjien nimittämisestä uudelleen ilman kilpailumenettelyä, tosiasiallisesti siinä otetaan kuitenkin käyttöön poikkeuksia yleisestä sääntelystä. Tällaisiin poikkeuksiin kuuluvat uudelleennimitysten rajoittaminen siten, että enintään neljäsosa lakkautettavan Spetsializiran nakazatelen sadin tuomareista ja enintään kolmasosa lakkautettavan Apelativen spetsializiran nakazatelen sadin tuomareista voidaan nimittää uudelleen, ja ylimmän tuomarineuvoston uudelleen nimittämisestä tekemien päätösten (muutoksenhaulla näihin päätöksiin ei ole lykkäävää vaikutusta) väliaikainen täytäntöönpano.
- 35 Kyseiset säännökset ovat ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen näkemyksen mukaan syrjiviä, koska niissä säädetään uudelleen nimittämistä koskevasta poikkeavasta menettelystä. Ainoastaan hypoteettinen mahdollisuus tuomareiden ja syyttäjien uudelleen nimittämiseen liittyvistä vaikeuksista ei voi olla perusteena poikkeussääntöjen käyttöönotolle. Säännökset ovat lisäksi itsessään ristiriitaisia – yhtäältä niissä säädetään, että tuomareiden ja syyttäjien uudelleennimityksessä otetaan huomioon kyseisen tuomioistuimen työmäärä, toisaalta uudelleen nimittämistä rajoitetaan säädettyä kiintiötä enemmän, vaikka kyseisessä elimessä on mahdollisesti tarvetta suuremmalle määrälle tuomareita ja syyttäjiä. Ottamalla käyttöön edellä kuvatun kiintiösääntelyn lainsäätäjät rajoittaa perustuslaissa vahvistettua ylimmän tuomarineuvoston toimivaltaa nimittää uudelleen tuomarit ja syyttäjät sekä tarkastaa ja täyttää tarvittavat virat yksittäisissä tuomioistuimissa ja syyttäjänvirastoissa.
- 36 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen näkemyksen mukaan ZIDZSV:n säännökset, jotka koskevat lakkautettavien elinten tuomareiden ja syyttäjien

uudelleennimitystä, ovat epäselviä ja mahdollistavat erilaisia tulkintoja. On epäselvää, miten lainsäätäjä velvoittaa nämä tuomarit ja syyttäjät astumaan virkaansa, jos heidät nimitetään sovellettavien kiintiöiden perusteella uudelleen tuomioistuimeen vastoin heidän suostumustaan, miten he voivat hakea muutosta tällaiseen uudelleennimitykseen ja eikö tällä sääntelyllä tuomarit ja syyttäjät aseteta pakkotilanteeseen, jossa heidän on joko hyväksyttävä se, mihin heidät määrätään, tai erottava oikeuslaitoksen palveluksesta.

- 37 Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 9.3.2021 antamaan tuomioon Bilgen v. Turkki. Kyseisessä tuomiossa vahvistetaan tuomareiden ja syyttäjien oikeus suojaan mielivaltaiselta siirtämiseltä ja sen mahdollisuuden merkitys, että ilman heidän suostumustaan tehtyjä siirtoja (ja vastaavasti irtisanomisia, uudelleennimityksiä tai tilapäistä toisiin tehtäviin siirtämistä) koskevat päätökset tutkitaan tuomioistuimessa sen turvaamiseksi, ettei heidän riippumattomuuttaan heikennetä kielletyllä ulkoisen vaikutusvallan käyttämisellä.
- 38 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää käsittelemään ennakkoratkaisupyyntönsä nopeutetussa ennakkoratkaisumenettelyssä kahdesta syystä:
- ennakkoratkaisukysymyksiin liittyy kansallinen intressi, koska niihin annettavalla vastauksella voi olla vaikutuksia kaikkien ennen ZIDZSV:n voimaantuloa ja sen jälkeen toteutettuja toimia koskevaan oikeusvarmuuteen;
 - ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa on tällä hetkellä 23 tuomaria, joiden on annettava 27.7.2022 mennessä ratkaisu heille osoitetuissa asioissa, jotka osoitetaan sen jälkeen muille tuomioistuimille tuomiopiireissä, jotka eivät ole tiedossa (joita ei ole vielä määritetty);
 - ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin hoitaa äärimmäisen tärkeitä tuomioistuimelle kuuluvia tehtäviä Bulgarian oikeusjärjestelmässä, koska se on 27.7.2022 saakka ainoa tuomioistuin, joka on ensimmäisenä oikeusasteena toimivaltainen käsittelemään järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevia tapauksia ja joka hyväksyy erityisten tutkintamenetelmien käytön ja tällaisen käytön jatkamisen, kun kyse on järjestäytyneiden rikollisryhmien toiminnan, joka kuuluu Euroopan syyttäjänviraston toimivaltaan, yhteydessä tehdyistä rikoksista;
 - ennakkoratkaisukysymyksiin vastaaminen mahdollisimman nopeasti on välttämätöntä siihen liittyvien epäilyjen hälventämiseksi, heikentääkö toteutettu lainsäädäntömenettely erityisrikostuomioistuinten tuomareiden riippumattomuutta. Tämä kysymys on tärkeä, koska tuomareiden on ratkaistava – myös sisällöllisesti – heille osoitetut asiat. Näiden asioiden käsittelyn jatkaminen epäselvässä tilanteessa vaarantaisi niiden ratkaisujen vakauden, jotka heidän on tehtävä.